

“HIRSIZLIK VE BURJUVALIK PANORAMASI”

Sözcük Sayısı: 3978

Araştırma Konusu: Hüsnü Arkan’ın Hırsız ve Burjuva adlı romanında tarihsel gerçekliğin sunulmasında romanın adının işlevinin incelenmesi

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	3
A. ‘YASEMİN ÇÖPLÜĞÜ’: TÜRKİYE	5
B. BURJUVALAŞAN BİR ‘HIRSIZ’: EVREN	6
B. I. ‘HIRSIZ’IN 1980 ÖNCESİ YAŞAMI: EVREN’İN ‘KÜÇÜK’LÜĞÜ	7
B. II. ‘HIRSIZ’IN 1980 SONRASI YAŞAMI: EVREN’İN ‘BÜYÜK’LÜĞÜ	8
C. HIRSIZLAŞAN BİR ‘BURJUVA’: EYÜP BEY	11
C.I. BURJUVA’NIN 1980 ÖNCESİ YAŞAMI: EYÜP’ÜN ‘KÜÇÜK’LÜĞÜ	12
C.II. BURJUVA’NIN 1980 SONRASI YAŞAMI: EYÜP’ÜN ‘BÜYÜK’LÜĞÜ ...	13
D. ‘HIRSIZ’ VE ‘BURJUVA’NIN TANIŞMASI	16
SONUÇ	18
KAYNAKÇA	19

Araştırma Sorusu: Hüsnü Arkan'ın Hırsız ve Burjuva adlı romanında tarihsel gerçekliğin sunulmasında romanın adının işlevi nasıl sunulmuştur?

GİRİŞ

Yaşanan toplumsal olaylar ve siyasi süreçler, o toplumun otorite sahiplerini ve diğer vatandaşlarını, sosyo-ekonomik yönden etkilemiştir. Yaşanan süreçler ve beraberinde gelen değişimler, olumlu ve olumsuz sonuçlarıyla, yazarların yapıtlarında yer alabilmiştir. Türkiye'de yaşanan 12 Eylül Olayı ve bu olayın getirdiği toplumsal ve ekonomik değişikliklerin bireylerin yaşayış biçimleri üzerine etkisi, tarihsel arka plan olarak Hüsnü Arkan'ın "Hırsız ve Burjuva" adlı romanına yansımıştır.

Hüsnü Arkan'ın "Hırsız ve Burjuva" adlı romanında, ülkede yaşanan 12 Eylül Olayından sonra, ülkede oluşan global dünya algısı ve "para"nın herkesin odak noktası haline gelmesi işlenmiştir. Türkiye de, 12 Eylül Olayı ile değişerek yeni dünyaya göre biçimlenmiş, globalleşen dünyadan payını almış ve global bir dünyada minik bir "globe" haline gelmiştir. Bu sürecin yaşanmasının başlıca sebebi, insanın değer verdiği en önemli unsurun, para olarak değişmesi; "değer" diye adlandırılacak manevi olguların maddeselleştirilmesidir. Paranın, tüm otorite sahiplerinin ve diğer tüm bireylerin odağında yer almasının sebebi, kolay ve kısa yoldan para kazanıp, kazanılan parayla da güç gösterme çabasıdır. Kolay ve kısa yoldan para kazanmak denince akla gelen ilk şey "hırsızlık"tır ve 2000'lerde yaşayan Türk insanının aklına da bu yol gelmiştir. Sermaye birikimine sahip, mali yönden ve toplumsal yönden prestij sahibi olan "burjuva" sınıfı, kazandığı parayı yüzde yüz hak ederek değil; emek vermeden, "çabuk ve pratik" yoldan yani çalarak kazanmaktadır. Böylece burjuva sınıfını oluşturanlar, günden güne zenginliğini "çabuk ve pratik" yoldan arttırırken, toplumda sınıflaşmalar oluşmaya başlamıştır.

Romanda, hırsızlık yaparak burjuvalığı devam ettirebilen yani haksızlıkları lehine çevirerek güç elde edebilen burjuvalar ile; hırsızlık yaparak burjuva olma amacı güden ama olamayanların yapılanmalarının oluşum süreçleri ve oluştuktan sonra da Türkiye sahnesinde karşılaşmalarının yarattığı sıkıntı ile bu karşılaşmanın sonuçları değerlendirilmektedir. 12 Eylül Olayı tarihsel sürecinin doğurduğu “değer” kavramının yön değiştirmesi yani metalaşması durumu, hırsızlaşan burjuvalar ile burjuvalaşan hırsızlar adlı iki kutbu meydana getirerek, 2000’li yılların Türkiye’sinin portresini bu romanda çizmiştir.

A. ‘YASEMİN ÇÖPLÜĞÜ’: TÜRKİYE

Globalleşmeyle birlikte paranın ana değer olduğu dünyada, 1980 Darbesi sonrası Türkiye’nin de “globe” odakları arasında yerini almış olması ve takip eden 30 yıllık süreçte bugünün Türkiye’sinin geldiği nokta ve “değerler yitimi” serüveni, Türkiye’yi sosyo-ekonomik ve kültürel çöküşe sürüklemiştir. İşte Hüsnü Arkan’ın “Hırsız ve Burjuva” adlı romanında da bu serüvenin oluşum süreci ve sonuçları ayrıntılı verilmiştir.

Daha romanın girişinde, romandan kopuk görünen, bağımsızca oluşturulmuş olan, ilk okuyuş da çok da anlam yüklenemeyen bir panorama betimlemesi bulunmaktadır. Yazar romanında bu bölüme “Yasemin Çöplüğü” adını vermiştir. Bu bölümle Türkiye’den bir sokak görünümü ve orada yaşanan toplumsal bozukluklar yansımaktadır. Romanın tamamı okunduktan sonra anlam kazanan bu bölüm, bugünün Türkiye’sinin bir panoramasıdır. Romanda Yasemin Çöplüğü’nde, yansıtıldığına göre; sıradan, öylesine olayların akıp geçtiği, her gün gazetelerin üçüncü sayfa haberlerine yansıyan kanıksanan ama aslında arka planında rastlanacak bozulmaların fark edilmediği bir Türkiye’nin betimlemesi yapılmaktadır. Yasemin Çöplüğü” değerler yitiminin gösterildiği, sosyal adaletsizliklerin ve toplumsal bozuklukların anlatıldığı bir Türkiye’dir.

80 darbesiyle ortaya çıkmış olan, kısa yoldan daha çok ve daha çabuk para elde etme hırsı, “hırsızlık” kavramını doğurmuştur. Hırsızlık, yalnızca maddi olarak değil; değer ve zaman hırsızlığı gibi manevi konularda da boy göstermektedir. 1980 sonrası Türkiye’nin durumunu yansıtan Yasemin Çöplüğü, toplumdaki otorite boşluklarını ve bu boşlukları dolduran toplumsal bozuklukları anlatmaktadır. “...düzensizliği sağlayan otorite...” (Arkan, 8) sözüyle de otorite boşluklarından bazı kişilerin faydalanması durumu gösterilmektedir. Türkiye’de 1980 itibariyle belirgin olarak görülmeye başlayan sosyal farklılıklar ve toplumsal tabakalaşma, bu çöplükte de “sokak çocukları” , “köpekler” , “sıçanlar” gibi katmanlarla

işlenmektedir. Toplumsal bozukluklar, Yasemin Çöplüğü'nün pis ve düzensiz fiziki betimlemesiyle daha ilk sayfada işlenmektedir: *“bütün biçimler kirlili sarı bir duman ardında...”* (Arkan, 7) “Hırs” kavramının “hırsızlık”a dönüştüğü 1980 Türkiye’inde, yapıtta doğrudan bahsedilmeyen “burjuva” kavramı oluşmuştur. Sözlük anlamı “orta sınıftan olan, kent soylu” olan burjuvalar, Hüsnü Arkan’a göre neo-liberal dogmaların beslediği yeni bir orta çağ tehlikesini, haksız ve sebepsiz yoldan para kazanan insanları temsil etmektedir: *“Mülk sahibi olmak Yasemin Çöplüğü’nde özel duygular yaratır.”* (Arkan, 11) Yapıtın ismini oluşturan diğer bir kavram olan “hırsız” ise sözlükte, “başkasının malını çalan kimse” demektir.

Hüsnü Arkan’ın romanına göre ise hırsızlık, bireylerin kısa yoldan güç elde etme yarışıdır. Roman boyunca bu iki kavram iç içe verilmekte ve rastlantı görülen olaylarla birbirlerine bağlanmaktadır. Bu bağlamda, 1980 yılıyla birlikte, insanların, dünyalarının merkezlerine parayı alması, “çalan-soyulan” ve “harcayan-kazanan” kutuplarını doğurması romanda aktarılmaktadır. Romanda da bu çatışmalar çalışmanın ve üretimin olmadığı bir ülke panoraması ile anlatılmaktadır.

B. BURJUVALAŞAN BİR ‘HIRSIZ’: EVREN

Toplumlarda “burjuva” diye tanımlanan kesim, para sahibi olan ve para döngüsünün başında yer alan bireylerden oluşmaktadır. Bu bireylerin, parayı elde ediş biçimleri, 2000’li yıllarda değişikliğe uğramış ve en kolay yol seçilmeye başlanmıştır. Seçilen en basit yol ise “hırsızlık” olmuştur. İşte Hüsnü Arkan’ın Hırsız ve Burjuva adlı romanında, hırsızlık yaparak bir burjuva kadar zengin olmaya başlayan Evren figürü anlatılmıştır.

Bireylerin kişisel hırsları ve güç elde etme yarışlarından dolayı ortaya çıkan hırsızlık olgusu, iki grupta meydana gelmektedir. Hırsızlık yaparak hayatını devam ettiren yoksul figürlerin

amacı varsıllaşmak ve güç elde etmek iken, güç sahibi olan varsıl kesim yani burjuvalar ise çoktan hırsızlık yaparak o gücü elde etmiş kişilerdir. Toplumdaki tabakalaşmanın en alt sınıfını oluşturan yoksul, çaresiz, çalıştığına hakkını tam olarak alamayan ve kendini “güçlü” hissetmek için paraya sahip olması gerektiğini düşünen bireyler, hırsızlığa başvurmuşlardır. Bu tip bireyler hırsızlık yaparak, özenilen burjuva sınıfına, ekonomik anlamda yaklaşıma başlamış ve “burjuvalaşan hırsız” grubunu oluşturmuşlardır.

Sosyal sınıflar arasındaki mali dengesizlik, hukuki veya stratejik yollarla değil, tam aksine büyük bir toplumsal bozukluk olan “hırsızlık” ile çözülmeye çalışılmıştır. Romanda, burjuvalaşan hırsızlar, Evren odak figürü tipleştirilerek verilmektedir. İsmail ve Ruhan ikincil figürleri de bu figürü daha yakından tanıtmak amacıyla destek oluşturan figürlerdir.

B. I. ‘HIRSIZ’IN 1980 ÖNCESİ YAŞAMI: EVREN’İN ‘KÜÇÜK’LÜĞÜ

Hüsnü Arkan’ın “Hırsız ve Burjuva” romanında 1980 öncesi toplumsal yaşam ve aile düzeni farklılıklar göstermektedir. Düzendeki bu değişiklikler, bireyleri ve bireylerin paraya karşı tutumunu doğrudan etkilemektedir.

Yapıtta burjuvalaşan hırsızlar sınıfının odak figürü Eyüp’ün yaşamı, yaşam standartları, kişiliği ve paraya yaklaşımı, darbeye birlikte değişiklikler göstermeye başlamıştır. Evren, sınırlamalarla büyümüş, ailesi memur olan bir çocuktur, annesi idealist, babası tutucu yurttaşlardır. Evren, topluma çok faydalı bir çocuk yetiştirme hevesi içinde büyütülen öğretmen anne ve muhasebeci bir babanın çocuğu olarak da romanda çizilmektedir. Ki çocukluğu boyunca iyi bir aile terbiyesi almıştır. Standart bir aile yapısı içinde büyüyen Evren, toplumda kötü karşılanacak, esenliksiz her türlü hareketten uzak tutularak büyütülmüş, “ayıp”ın ne olduğu Evren’e öğretilerek büyütülmüştür. Evren’in annesinin ve babasının ahlak konusunda fazla sıkı tutumları, Evren’i içten içe bunaltmış ve ailesinden uzaklaşmaya

sürüklemiştir. Küçük yaşta, bir trafik kazasında ailesini kaybeden Evren, yalnızlığıyla baş başa kalmış ve Evren'in büyüme süreci, hayatı ve parayı sorgulamaya başlamasıyla şekillenmiştir. Aynı zamanda, dönemin en çok bahsi geçen devlet adamının, Kenan Evren'in, isminin Evren'e verilmiş olması, Evren'in toplumsal değişikliklerden oldukça fazla etkileneceğinin bir göstergesidir. Evren'in çocukluğuna dair anıları ve çocukluğunda beslemeye başladığı hisler, romanda geriyedönüş anlatım tekniğiyle verilmiş, Evren'in değişim sürecini aktarmada etkili olmuştur. Bununla birlikte Evren'in küçüklüğünde başlayan hayatı ve parayı sorgulama süreci de içmonologlarla anlatılmış, Evren'in ruhsal durumu yansıtılmıştır.

Evren'in kişiliğini ve paraya bakış açısını etkileyen önemli figürlerden birisi olan Faik Bey, Evren'in dayısıdır. Faik Bey devrimcidir ve toplumdaki doğrucu, akılcı, mantıklı ama hak ettiği değeri ve ilgiyi görmeyen kesimi temsil etmektedir. Kanser hastalığına kapılıp hayata gözlerini yummuştur ve yazdığı anı defterini Evren'e bırakmıştır. O defter, Evren'in düşünce dünyasını etkilemiş; geriyedönüşler yaptırarak Evren'e, dayısının toplumdaki mücadelesini anlaması konusunda yardım etmiştir. Faik, yalnızca yeğeni Evren'i etkilememiş, İsmail'in düşünce dünyasını da etkileyerek hayatında önemli bir yere sahip olmuştur. Sonuç olarak, burjuvalaşan hırsızlar kesiminin ana figürü Evren, ahlaki değerlere önem veren, erdemli bir bireyi topluma kazandırma çabası içinde olan ebeveynler tarafından büyütülmüş, zaman zaman bu durumdan sıkılmış; yaşlılarından farklı, üstün bir hayal gücüne ve sorgulama kabiliyetine sahip bir çocuk olarak sunulmuştur.

Toplumsal değişikliklerden yani 1980 darbesinden etkileniş süreci de ona "Evren" isminin verilmesiyle ilk izlerini göstermiş, daha sonra hayat ile parayı sorgulama, değer arayışı ve benlik arayışı olarak ilerlemiştir.

B. II. 'HIRSIZ'IN 1980 SONRASI YAŞAMI: EVREN'İN 'BÜYÜK'LÜĞÜ

Hüsnü Arkan'ın "Hırsız ve Burjuva" romanında toplumların yaşadığı siyasi ve ekonomik olaylar, o toplumun bireylerini de bireylerin paraya bakış açılarını da değiştirmekte olduğu işlenmektedir. Bu değişim süreci, romanda, burjuvalaşan bir hırsız olan Evren figürünü n 1980'de doğması ve artık 30'lu yaşlarında olmasıyla ve yaşamında artık paraya olan yaklaşımı üzerinden verilmektedir.

12 Eylül Olayı'nın ardından, toplumda bireylerin odak noktası para olmuş, maddesel değerler ön planda tutulmaya başlanmıştır. Bu durum oluşan sınıflaşma arasındaki ekonomik farkın artmasına neden olmuş, burjuva kesimini her geçen gün zenginleştirirken, yoksul kesimi daha da yoksullaştırmış ve hayatta kalması zor bir hale sokmaya başlamıştır. Çalıştığı hakkını gerektiğince alamayan kesimler, zorlaşan hayat koşullarına direnebilmek için kolay yoldan para kazanmanın yollarını aramıştır ve bulunan en uygun yöntem romana göre *hırsızlık* olmuştur. Evren çocukluğundan beri iyi bir aile terbiyesi almış olmasına rağmen toplumsal yasakları çiğnemeyi tercih etmiştir. Evren, mahallesindeki yakınlarının ihtiyaçları doğrultusunda, onlara para veya hediyeler verebilmek için de hırsızlık yapmaya başlamıştır. Evren'in bu gayesi, toplumda süre gelen sosyal adaletsizliğin en büyük kanıtıdır. Evren'in hırsızlığı, küçük yaşta, sınıfındaki fil şeklindeki silgiyi çalmasıyla başlamıştır. Bütün ahlaki gereklilikleri bilmesine rağmen, Evren silgiyi çalarken, bu gereklilikler aklına gelmemiştir: "*Öğrendiği onca ahlaki ilkeye rağmen, böyle bir düşünce nedense aklından geçmedi.*" (Arkan, 23) Evren, çaldığı eşyaları, odasında bir çekmeceye saklamaya başlamıştır ve o çekmece hızla dolmaya devam etmiştir. Çekmece, yalnız Evren'in çaldıklarını değil, aynı zamanda, toplumda artarak biriken toplumsal bozuklukları temsil etmektedir. Evren'in yaptığı diğer "büyük" sayılabilecek hırsızlıklar, mahallesindeki komşular için çaldığı teknolojik aletlerdir; çamaşır makinası, ütü gibi. Evren'in iki ayrı dünyası vardır, bunlar gerçekler dünyası ve hayaller dünyasıdır. Evren bu iki dünya arasında büyük bir ikilemedir. Evren'in

gerçek hayatını, mahallesinde gözlemlemekte olduğu komşularının hayatı ve onlarla kurduğu ilişki oluşturmuştur. Evren'in gerçek hayatının yansıtılması sırasında toplumsal gerçekliklerin üstünde durulmuş, komşuların yaşadığı mali sıkıntılardan bahsedilmiştir. Evren ise bu geçim sıkıntılarını fark edebilen birisi olarak bu sıkıntıları aza indirmeye çalışmıştır. Örneğin, ütüye ihtiyacı olan bir komşusu için ütü çalmış ve bu ütüyü komşusuna seksen lira yerine yirmi beş liraya satmıştır. Böyle yaparak hem komşusuna yardım etmiş hem de onun mahcup olmasını engellemek istemiştir: *“Safiye Hanım'ın ismarladığı ütü, herhangi bir dükkânda seksen liraydı ama o yirmi beşe satıyordu.”* (Arkan, 97) Evren'in gerçekteki arkadaş çevresini hırsızlar oluşturmuştur; bu ilişkiler toplumda hırsızlığın çok kez tekrarlandığını ve çok fazla insan tarafından yapıldığını gösterir niteliktedir. Evren, kendi ağzından, hırsızlığı, devlet otoritesindeki boşluklara benzeterek açıklamış, kendi gerçekliğini toplum gerçekliğiyle bağdaştırmıştır:

“Tabii bu işin riskleri de vardı. CD çaları taşımak için büyük bir sırt çantası ve çevreyi çantanın hafifliğine inandıracak, en azından sivil memurların ilgisini çekmeyecek dik bir duruş gerekiyordu. Bu, devlet olmak gibi bir şeydi. Kendi yasallığını kendisi oluşturuyordu.” (Arkan, 99)

Hırsızlığın toplumsal gerçeklik içinde anlatıldığı diğer figürler ise Ruhan ve İsmail'dir. Ruhan, içinde bulunduğu koşullardan ötürü acımasızlaşmış ve cinayetler işlemek zorunda kalmış bir figürdür. 12 Eylül'de binlerce insan işkence görmek zorunda kalmış ve acımasızca öldürülmüştür, devlet tarafından yaptırılan bu işkence, Ruhan figürü üzerinden anlatılmaktadır. İsmail ise hayatını devam ettirebilmek için hırsızlık yapmaya muhtaç kalmış bir karakterdir. Bununla birlikte toplumda görülen diğer bozuklukların da içinde olan İsmail, insan öldürmekte ve uyuşturucu kullanmaktadır. Hırsızlık kavramı yapıtta belirgin olarak bu üç figür üzerinden işlense de onları hırsızlığa iten toplumsal eşitsizlik, aslında burjuvazinin yaptığı hırsızlık yüzündendir.

Evren'in hayal dünyası daha küçük yaşlarda gelişmeye başlamıştır. Küçükken yaşlılarından her zaman farklı olan ve farklı düşünme becerisine sahip olan Evren, yetişkinliğinde de çevresindekilerden farklı bir düşünce ve hayal dünyasına sahip olmuştur. Hayallerinde Evren, farklı rollerde, farklı mesleklerde ve farklı kişilerle veya aynı kişilerle farklı ilişkiler içindedir. Hayal kurmayı temel hayat gayesi edinen Evren, hayal kurmayan insanları ilginç bulmakta, onların bir hayvandan farksız olduğunu düşünmektedir:

“...hayvan sürüleri böyle davranırlar; hayal kurmazlar ve görgülerini kuşaklar boyunca tekrar ederler. Bu yüzden geleceklerini kendileri düzenleyemezler... insanı bu iki hayvandan farklı kılan şeyin hayal gücüyle bir ilişkisi olduğunu keşfedecekti.”

(Arkan, 54)

Evren'in bahsetmiş olduğu yiyen-yenen ilişkisi, toplumda da aynı şekildedir. Öyledir ki, Evren, hayal kurmayan ve düşünmeyen insanın, toplumdaki otorite baskılarına daha çabuk yenik düşeceğini tespit etmiştir: *“Bazıları kaçıyor bazıları da kovalıyordu.”* (Arkan, 54)

Evren hayal kurarken kendini rahatlamış hissetmekte, kendiyi baş başa kalıp geleceğini planlamaya çalışmaktadır. Evren'in hayal kurarkenki temel hedefi gelecekte yaşamak istediği hayatı planlamaktır: *“Evren'in yaşamındaki en masum şey hayal kurmaktır; çünkü bunu yapmakla kimseye zarar vermiş olmuyor, yalnızca geleceğini planlıyordu.”* (Arkan, 57)

Evren'in hayalini kurduğu yaşam, kimsenin para sıkıntısı çekmeden, özgürce ve rahatça yaşadığı; herkesin istediği işi yaptığı ve mutlu olduğu bir yaşamdır. Evren' in hayalini kurduğu bu yaşam, sık sık rüyalarına da girmiş ve Evren'in bilinçaltını yansıtmıştır. Evren'in hayalleriyle gerçek yaşantısının birbirinden çok farklı ve zıt olması, toplumda olması durumu, toplumun gereksinim duyduğu sosyo-ekonomik düzenle gerçekte olan sosyo-ekonomik düzenin birbirinden farklı olduğunu göstermiştir. Devlet otoritesindeki boşluklar, disiplinsizlikler, hükümetin sıkı dayatmaları ve ekonomik gelir dağılımındaki eşitsizlikler, Evren'in hayallerini gerçekleştirme yolunda büyük bir engel teşkil etmiştir. Toplum, Evren'i

hayallerindeki gibi mutlu ve erdemli bir birey haline getirmek yerine, toplumdaki adaletsizliklere boyun eğmek zorunda kalmış, sahte mutluluklarla hayatını devam ettirmeye çalışan ve çevresindekileri de maddesel değerlerle mutlu eden bir bireye dönüştürmüştür.

Yaşanan 1980 darbesi ve ardından gelen toplumsal adaletsizlik sorunsalı, ülkede bir dönüm noktası olmuş, hırsızlar yaratmıştır. Zaman içinde, hırsızlık yaparak hayatını devam ettiren bireyler zenginleşmiş ve burjuvulaşmıştır. Sınıflaşmanın olduğu ortamda yoksul bireylerin ortaya çıkması ve paranın burjuvaları oluşturması ekonomik olarak denk duruma gelmesi bir toplumsal bozuklukla gerçekleşmiş, ülkeyi daha büyük bozukluklara ve krizlere itmiştir. Sosyo-ekonomik değişikliklerin getirdiği yeni bir yüze sahip olan Türkiye tüm değerleri metalaştırmaya; aşk, güven, sadakat gibi kavramları bile “para” ile sağlamaya başlamıştır.

C. HIRSIZLAŞAN BİR ‘BURJUVA’: EYÜP BEY

Burjuva, ekonomik anlamda, sermaye birikimi olan ve gelir kaynağı toplumun diğer bireylerden güçlü olan insan demek iken; sosyal anlamda ise “şehirli” ya da “medeni” olarak da zannedilerek tanımlanmaktadır. Sosyal anlamda “şehirli” ya da “medeni” olarak tanım yapılmasının sebebi de aslında finansal farklılıklardan dolayı ortaya çıkmıştır. Zengin bireylerin genellikle şehir merkezlerinde ve lüks evlerde oturması onların “şehirli” olarak tanımlanmasında etkili olmuştur. İşte Hüsnü Arkan’ın Hırsız ve Burjuva adlı romanında da lüks evlerde yaşayan ve maddi geliri yüksek olan burjuva sınıfı, Eyüp Bey ve Hadim Bey figürleriyle ve bu figürlerin parayı elde etme yolunda izlediği yollarla anlatılmıştır. Bu yollardan biri “hırsızlık” olmuş, “şehirli” veya “medeni” diye bilinen burjuva sınıfı da artık bu yolla güç elde etmeye başlamıştır.

Romanda toplumdaki sosyal ve ekonomik dengesizliğin asıl sebeplerinden biri olan, sınıflaşmada burjuvaların ortaya çıkması ile haksız ve fazla kazançları, Eyüp Bey figürü

üzerinden anlatılmaktadır. Romanda Eyüp Bey'i anlatmak için Hadim Bey adını da önemli bir figür kurgulanmıştır. Toplumdaki tabakalaşmış yapının üst katmanını oluşturan burjuvalar, 12 Eylül Olayı'ndan sonra zenginliğine zenginlik katmıştır. Eyüp Bey'in sahip olduğu ve Hadim Bey'in iş zekâsı sayesinde varlığını devam ettirebildiği "Holding", burjuva sınıfının para döngüsünün sağlandığı yerdir.

C. I. BURJUVA'NIN 1980 ÖNCESİ YAŞAMI: EYÜP'ÜN 'KÜÇÜK'LÜĞÜ

Hüsnü Arkan'ın "Hırsız ve Burjuva" romanında 1980 darbesi sonrası burjuvaların yaşamı ve paraya bakış açısı, 1980 yılından önce şekillenmeye başlamıştır. Sosyal adaletsizliğin ve hırsızlığın tohumları 1980 yılından önce, hatta Osmanlı Devleti dönemi zamanlarında atılmaya başlamıştır.

Romanda 1980 darbesi, adaletsizliği, sosyal sınıf farklılıklarını belirginleştirerek su yüzüne çıkartmıştır. Hırsızlaşan burjuva sınıfının odak figürü Eyüp, küçüklüğünden beri rahat, konforlu, varıl, korkusuz ve endişesiz bir hayat geçirmiş, yaşam kaygısı veya para kazanma mücadelesi ile yüzleşmemiştir: *"İçine düştüğü dünya, daha doğmadan önce onun için hazırlanmıştı."* (Arkan, 46) Bir başka deyişle, "şımarık" büyütülen Eyüp'ün, yoksul kesimi anlaması imkansızlaşmıştır. Eyüp'ün tek gayesi, ailesi tarafından ona verilen iş yerinin sahipliği statüsünü taşımak olmuştur. Lakin bu statüyü, Eyüp adına korumak ve iş meselelerini halletmek, her zaman Hadim Bey tarafından üstlenilmiştir. "Yalancı" patronluk yapan Eyüp'ün burjuvalığı da yalanlarla ve hırsızlıkla sağlanmıştır. Bu olumsuzluklar, Eyüp'ün, dedelerinden devraldığı güç elde etme stratejisidir. Hadim Bey'in, Eyüp'e anlattığı, ders verici nitelikteki hikayelerin birinde, Kaşıkçı Elması'nın hikayesi anlatılmıştır. Bu hikâyede, Kaşıkçı Elması, Arnavut Rüstem adında bir figür tarafından çalınmış ve kuyumculara oldukça pahalı bir fiyata satılmaya çalışılmıştır. Hikâyede anlatılan Rüstem

figürü, Eyüp'ün büyük dedesidir ve bu hikâyenin anlatılması, Eyüp'ün yaptığı yolsuzlukların atalarından geldiğini, yeni ortaya çıkan bir sorunsal olmadığını ve zenginliklerinin geçmişten beri hırsızlıkla elde edildiğini kanıtlamıştır. Bu hikâyenin Hadim Bey tarafından anlatılması da Hadim Bey'in, Eyüp'ün ailesinin geçmişten beri ne yollarla para kazandığını bildiğini ve bunları bilerek onların yanında çalıştığını göstermiştir. Burjuva sınıfının dikkat çeken bir başka özelliği ise lüks bir yaşama sahip olmaları ve lükse olan meraklarıdır. Hadim Bey ve Eyüp'ün sık sık şarap içmesi, bu duruma bir örnektir ve divan edebiyatı özellikleri hatırlatılmıştır.

Varsıl bireylerin elde ettiği haksız kazançlar, tıpkı genler gibi ailenin diğer üyelerine de engellenemez bir şekilde aktarılmaktadır. Döngü halini alan hırsızlık sorunsalı, varsıl kesimin genç bireylerini tembelleştirmektedir. Romanda da Eyüp Bey, bu tembelleşme sürecinde olan figürlerin başında gelmektedir.

C. II. BURJUVA'NIN 1980 SONRASI YAŞAMI: EYÜP'ÜN 'BÜYÜK'LÜĞÜ

Hüsnü Arkan'ın “Hırsız ve Burjuva” romanında 12 Eylül Olayı'ndan sonra, neo-liberal düzenin hâkim olmaya başladığı Türkiye'de, hırsızlık, yalnızca yoksul kesimin başvurduğu bir kaçış yöntemi değil; bilhassa varsıl kesimin, varsıllığını arttırmak için başvurduğu bir bozukluktur. Bu durum, varsıl kesimin doyumsuzluğunu ve yeni dünya düzeninde, ne kadar paraya sahip olunursa olunsun, hep daha fazlasına sahip olunması gerektiğini anlatan bir durumdur. Romanda da paranın hayatın merkezinde yer alması durumu anlatılmış, parayı hayatının merkezine koyan figürlerin başında Eyüp gelmiştir.

Bu durum, yapıtta, Eyüp Bey'in kişisel betimlemeleri ve paraya yaklaşımı üzerinden anlatılmıştır. Yapıtta “hırsızlaşan burjuvalar” grubunda yer alan Eyüp figürü, bir iş yerinin sahibi ve patronu olarak, kolay yoldan para elde eden en belirgin karakterdir. Eyüp'ün

burjuva oluşu, yaşadığı lüks evin betimlemelerinden ve pahalı giyiminden anlaşılma birliğinde; bazen küçük kaçamaklar yapması, eskortlarla birliktelik yaşaması ve pis işlere bulaşması da onun yozlaşmış burjuva kişiliğinin göstergesidir. Aynı zamanda, Eyüp Bey sosyal ve kültürel anlamda da sahip olunması gereken burjuva özelliklerine sahip olamamış; edebiyattan veya sanattan hiçbir zaman anlamamıştır: “*Edebiyattan, operadan, baleden ve insanın işine yarayıp yaramadığı belli olmayan diğer şeylerden hayatı boyunca uzak durmuştur.*” (Arkan, 41). Eyüp Bey, şanslı bir kişiliktir ve varsılığını yani burjuva kesimindeki yerini koruyabilmesinde, şansının rolü etkili olmuştur. Eyüp Bey’in hırsızlık yapmaya başlaması, öncelikle, Hadim Bey’in bilgilerini ve iş tecrübesini kullanmasıyla başlamış olup, bu hırsızlık maddi sömürü olarak değil manevi sömürü olarak önemli bir yer teşkil etmiş ve Eyüp Bey’in maddi sömürüleri yapmasına da yardımcı olmuştur. Eyüp Bey, işin başındaki kişi yani patron olması sahibiyile git gide paranın esiri olmuş, sahip olduğu paranın hep daha fazlasını hayal etmiştir. Bu arzusu, Eyüp Bey’i para elde etme konusunda hırslandırmış ve kolay yollara yani “hırsızlık” a başvurmasına sebep olmuştur. Hadim Bey, bürokrasiyi kendi çıkarları doğrultusunda kullanmakta hem kişisel çıkarlarını hem sahip olduğu işin çıkarlarını düşünmektedir. Eyüp Bey, pratik zekaya veya yeterli iş bilgisine sahip olmasa da yaptığı hırsızlıklar, kendi şansı ve yardımcısı Hadim Bey’in tecrübesi ile mesleğini devam ettirebilmiştir. Asıl işi kendisi yapmamakta, yapıyormuş gibi göstermektedir. Eyüp Bey hiçbir zaman Hadim Bey’e insan olarak değer vermemiş, ona saygı bile göstermekten yana olmamıştır: “*Hadim Bey’e yaşlı uşak muamelesi yapıyordu...*” (Arkan, 43) Burjuva kesiminin haksız kazancını gösteren bu yolsuzluk, yalnız paranın değil, bilgi ve saygı gibi manevi değerlerin de metalaştığını ve para sahibi bireyler tarafından kullanıldığını göstermiştir. Eyüp Bey’in eğitimini yarıda bırakmış olması ve Hadim Bey’in çift diplomaya sahip olması, eğitim almış bireylerin yeteri kadar önemsenmediğini, paraya sahip olanın söz ve güç sahibi olduğu gerçeğini sunmuştur: “*Eyüp, okulu bitiremedi. Ancak Hadim Bey, ihtira*

berati ve ceza hukuku gibi birbiriyle ilgisi olmayan iki lisansüstü programını başarıyla tamamladı.” (Arkan, 87) Bu bağlamda, Hadim Bey’in işlevi, yapıtta önemli bir yere sahiptir. “Hadim” ismi, kelime anlamı olarak hizmet eden yani hizmet eden kişi anlamında gelmektedir. Hüsnü Arkan’ın Hadim ismini tercih etmesi, Eyüp Bey’in her işini yapması ve onun isteklerini yerine getirmesi göz önüne alınırsa, oldukça doğru bir seçim olmuştur. Hadim Bey, burjuvaları temsil eden figürlerden birisi olarak, iş yerindeki tüm işleri hem soğukkanlılığı hem de tecrübeleriyle yürütebilmiştir: “Hadim Bey, her konuda kesin yargıları olan bir adamdı ve her şeyi bilirdi.” (Arkan, 35). Çinlilerle ilgili gördüğü rüyalarında hep haksızlığa uğrayan taraf olmuştur. Bu durum Çinlilerin, Hadim Bey’in bilinçaltını ne kadar etkilediğini göstermekle birlikte haksız yoldan para kazandığının da kendi vicdanı üzerindeki etkisini kanıtlamıştır çünkü her ne kadar tecrübeli ve bilgili olsa da Hadim Bey de toplumsal bozukluklar içinde yüzen iş dünyasında, kendini hırsızlıktan ve yozlaşmalardan uzak tutamamıştır. Yapıtta özellikle Çinlilerin bahsedildiği bölümlerde, metinlerarası anlatım tekniği kullanılarak, farklı Çin yapıtlarından alıntı yapılmıştır. Hadim Bey’in ruhsal betimlemesinin işlenmesinde İan figürünün işlevi önemli bir yere sahiptir. İan, Hadim Bey’in hayatına girmiş ve değerli hale gelmiş bir figür olarak Hadim Bey’in vicdanının sesini simgelemektedir. Zor durumlarda, Hadim Bey’in aklına hep İan gelmiştir ve Hadim Bey, İan’ın mantıklı, zeki ve bilge kişiliğinden yararlanarak ondan tavsiyeler almıştır. Neo-liberal dogmaların beslediği yeni bir orta çağ tehlikesi, bu tip haksız ve sebepsiz yoldan para kazanan insanlar yüzünden devam eder hale gelmiştir. Hadim Bey ve Eyüp Bey’in ilişkisi, tam bir çıkar ilişkisinden ibarettir ve Eyüp Bey herhangi bir saygı ve sevgi beslemeden Hadim Bey’i kullansa da Hadim Bey uzun yıllar boyunca Eyüp Bey’in yanından ayrılmamış, onunla çalışmaya devam etmiştir. Bu da Hadim Bey’in bir işe muhtaç olduğunun kanıtı olarak, çaresizliği ve paraya duyulan ihtiyacın bireyi ne tür zorluklara ittiğini göstermiştir.

Toplumların, tarihleri boyunca yaşadıkları olaylar, bireylerin hem maddi hem de manevi değerler üzerindeki bakış açısını değiştirmede büyük rol oynamıştır. Hırsızlaşan burjuvalar sınıfının ana figürü Eyüp Bey, mali işlerinde hırsızlık yaparak maddi; Hadim Bey'in bilgilerini kullanarak da maddi yönden hırsızlık suçuna girişmiştir. Burjuvalaşan hırsızlar grubunun hırsızlık yaparkenki amacı hayatlarını devam ettirebilmek iken, hırsızlaşan burjuvalar sınıfını hırsızlığa iten sebep daha çok şeyi daha kolay yoldan elde etme isteğidir.

Devlet otoritesinde, romanda örnekleri sunulan haksız kazanç elde etme gibi yozlaşmaları kontrol eden bir mekanizma olmadığı sürece, haksız kazançlar varlığını sürdürecektir; iyiler veya hak edenler değil, Eyüp Bey gibi “şanslı”lar kazanmaya devam edecektir.

D.‘HIRSIZ’ VE ‘BURJUVA’NIN TANIŞMASI

Paranın odak değer olduğu 20.yy. Türkiye’inde, toplumda yer alan, iki zıt taraflarmış gibi görünen hırsızlar ve burjuvalar aynışmaya, ekonomik anlamda gelirlerini aynı yollardan elde etmeye başlamıştır. Hüsnü Arkan’ın “Hırsız ve Burjuva” romanında hırsızları ve burjuvaları karşılaştıran ise Gülgün figürüdür: *“Dünya denen gemi rastlantıların üstünde yüzer.”* (Arkan, 197) Hem hırsızları yani Evren’i, İsmail’i Ruhan’ı, hem de burjuvaları yani Eyüp Bey’i ve Hadim Bey’i tanıyan bir birey olarak, Gülgün’dür. Gülgün, romanın sonunda iki grubu bir araya getirip, onların bireysel ve toplumsal yüzleşmelerine sebep olmuştur: *“Gülgün, geldiğinde evi tanımış, “Bu bir rastlantı mı, yoksa bir şaka mı?” demişti içinden”* (Arkan, 211)

Romanda bir kadın figür tarafından bu karşılaşmasının sağlanmış olması, “erk” sahibi figürlerin, erkeklerin, ortak değerlerinin “kadın” ve “para” olduğunu kanıtlamış; kadının metalaştığını gözler önüne sermiştir. Gülgün, romanda öncelikle, Evren’in komşusu ve Evren’in hayallerini süsleyen kadın olarak tanıtılmıştır. Gülgün küçüklüğünde zor bir

çocukluk geçirmiştir ve bu zorluklar onun yetişkinliğinde de izlerini devam ettirmiştir. Gülgün'ün zorlu hayatı, bir bireyin çocukluğunun ve büyüme koşullarının, o bireyin hayatında ne derece önemli olduğunu kanıtlar niteliktedir. Gülgün, Evren'in kurduğu hayallerde hep farklı karakterlere bürünmüş fakat genellikle genelevde veya pavyonda çalışan bir kadın olarak anlatılmış, toplumda kadınların para kazanabilmek için zorlu işleri ve zorlu çalışma koşullarını kabul etmek zorunda kaldığını göstermiştir. Gülgün, hırslı ve kindar bir ruh haline sahiptir, Gülgün'ün bu agresif ve melankolik ruhsal durumunun oluşmasında, bireysel ve toplumsal etmenler rol oynamıştır. Toplumda kadının değersizleşmesi ve kadınların yalnızca bir “madde” olarak görülmeye başlanması, Gülgün'ün agresif kişiliğini oluşturan toplumsal sebeplerdir. Gülgün'ün kimsesiz olması, sıcak bir aile ortamından mahrum kalması, pis işlerle uğraşan erkek figürlerle hep tanışık olması, Gülgün'ün ruhsal betimlemelerini etkileyen bireysel faktörlerdendir.

Liberal olmayan toplumlarda, sermaye birikiminden kaynaklanan eşitsizlikler ve bununla birlikte ortaya çıkan farklı sosyal sınıflar, “hırsızlık” olgusu ile kadın bir figürün varlığıyla birbirlerine bağlanmaktadır. Hırsızlık kavramı, romanda, belirgin olarak Evren, Ruhan, İsmail figürleri üzerinden işlense de onları hırsızlığa iten toplumsal eşitsizlik, aslında burjuvazinin yaptığı hırsızlık yüzündendir, dolayısıyla bu iki tabaka, iç içe geçmiş bir bütün olarak, 20. yy. Türkiye'sinde boy göstermektedir.

SONUÇ

Hüsnü Arkan'ın “Hırsız ve Burjuva” adlı romanında, 12 Eylül olaylarının meydana getirdiği sosyo-konmik ve kültürel değişiklikler işlenmiş, bu değişikliklerin 2000'lerin Türkiye'sini oluşturduğu belirtilmiştir. Yaşanan değişiklikler, para sahibi olan bireylerin, kurum ve kuruluşların güç sahibi olması yönündedir. Bu da, 2000'lerin Türkiye'sinde, artık yalnızca para gibi “maddesel” değerlerin yarışabileceğini; her türlü manevi değerin ise metalaştığını gözler önüne sermiştir. Bu metalaşmada, yarattığı hırsız ve burjuva adlarındaki iki grubun zıtlığıyla ele alınmıştır.

“Çalan-soyulan”, “kazanan-harcayan” gibi kutuplarla meydana gelen “hırsız” ve “burjuva” sınıfları, romanın sonunda ortaya çıkan rastlantılarla da -ki Türkiye'de her an her şey olabilir'in göstergesi olarak bu rastlantılar romanda yapılandırılmıştır- kanıtlandığı üzere, birbirleriyle iç içe olan gruplardır ve “çalan” , “harcayan” , “harcanan” , “kazanan” , “kullanılan” kişiler çerçevesinde “kaybeden” yazık ki Türkiye olmuştur. Bu grupları birbirine bağlayan olgu “para” ve parayı elde etme biçimleri olan “hırsızlık”tır. Hırsızlıkla elde edilen “para” bireyleri özgürlüğe kavuşturuyor gibi gözükse de para olgusu bireyleri kendine git gide esir etmiştir. Özgürlüğe ve hayal gücüne sınır konulan, haksızlıklara boyun eğilen günümüzde, hırsızlık, güç elde etme yarışındaki hırsızlaşan burjuvaların en temel dayanak noktasıdır.

Toplumlar, var oluşlarından bugüne kadar hem toplumsal hem de fiziksel birçok sorun ile karşılaşmışlardır. Toplumdaki otorite boşlukları, o toplumun bireylerini psikolojik, ruhsal, siyasal ve askeri etkilediği gibi ekonomik olarak da etkilemiştir. Sosyal adaletsizlikler ve mali dengesizlikler, toplumsal sınıflaşmayı meydana getirir.

KAYNAKÇA

Arkan, Hüsni. Hırsız ve Burjuva. Kırmızı Kedi Yayınevi, 2. Basım: 2014.

Akşin, Sina. Kısa Türk, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 20. Basım: İstanbul, Ocak 2016.